

Oponentský posudek habilitační práce Ondřeje Daniela

Mládež, hudba a třída v postsocialismu

Mgr. Ondřej Daniel, PhD je etablován řadou publikovaných prací, zaměřených na problematiku populární kultury, z nichž mnohé mají přesahy do hudební oblasti. Je také znám jako spoluzakladatel Centra pro studium populární kultury a konferenčními a dalšími aktivitami tohoto spolku. Jako spis k habilitačnímu řízení podává analýzu vztahů mezi kategoriemi mládež, hudba a třída s časovým zařazením od poslední třetiny osmdesátých let do poslední třetiny 90. let 20. století, do období postsocialismu.

Studie se skládá ze tří hlavních částí. V první z nich autor popisuje, jak se zvolené téma promítá do různých generačně a dobově příznačných lokalit nebo prostor („Místo“), druhá se týká typických činností, v nichž se daná témata protínají („Proces“) a třetí pak postavení jedince v nich („Postava“).

Práce je náležitě uvozena vytyčením cílů výzkumu a popisem metodologického uchopení pramenů, s nimiž autor pracuje. Těžiště našel v tištěných oficiálních časopisech hudebních a mládežnických, doplněných o fanziny nebo původně undergroundové Vokno. Dále pracoval s nepříliš vyrovnaným (tj. špatně dostupným) okruhem dopisových ohlasů z médií a s rozhovory. Prostudované penzum rozhovorů publikovaných doplnil rozhovory vlastními, především s respondenty tišnovské lokality, kolem které svůj výzkum koncentruje. Pro doplnění těchto zdrojů autor přistupuje i k využití vlastní paměti, zejména pokud jde o zmíněné Tišnovsko. Oprávněnost využití autobiografických prvků, autoetnografickou metodu, opírá o zahraniční autority (Halbwachs, Nora).

Východiska práce jsou srozumitelná a zvolená řešení účinná. Jako problematické vidím příliš úzké ukotvení výzkumu v hudbě rockové a alternativní. Tyto zájmové preference byly nepochybně u mládeže v daném období velmi významné, avšak nedají se vztáhnout na celou

mladou populaci. Takové vymezení tedy odsouvá do pozadí ostatní početné mladé konzumenty pop kultury, spotřebitele hlavního proudu pop music, diskotékové hudby, komerčního folku, eventuálně muzikálů a podobně. Do záběru autora se dostávají přesahy směrem k elektronické nebo etnické hudbě, avšak i tyto oblasti patřily v 90. letech k menšinovým.

Následný diskurs o stěžejních kategoriích studie, tj. kulturní spotřeba, mládež, hudba, třída, je opřený o kritickou analýzu prací Frankfurtské školy, Birminghamské školy a o odkazy na novější a současné práce filozofů, sociologů a historiků. V menší míře, spíše doplňkově, zejména v podkapitolce „Hudba“, pracuje autor s literaturou muzikologickou (Hesmondhalg, Hemming, Cateforis). Pokud jde o kategorii třídy, je pro mě její aktualizace v kontextu současné české vědy poněkud překvapující, neboť jsem práci s ní již pokládal za zastaralou. Zejména, pokud jde o výzkumy o mládeži, u níž se podle mého názoru ve sledovaném období nenacházejí vysloveně antagonistické třídní póly, nebo pokud jde o výzkumy z oblasti historie populární hudby. V kontextu Danielova výkladu rozhodně neshledávám v jejím důsledném uplatnění cestu vedoucí ke slepým uličkám, naopak zjišťuji, že přináší poznání užitečných souvislostí. Nevidím však v jejím zahrnutí mezi hlavní kategorie práce stěžejní přínos výzkumu nebo jeho zásadní ulehčení. Dobová státní infrastruktura ve vztahu vůči mládeži od „třídy“ abstrahovala, například ve školní učebně či v hudebním klubu nebo na festivale nebylo pocíťováno třídní rozlišení. Vkusová orientace mladých lidí, výjimečně přerůstající do subkultur, nebyla a není zásadně determinována „kumulací různých druhů kapitálů“. Z mého hlediska by tedy mohlo být zajímavější pracovat více s kategorií „vkus“ nebo „hodnota“ nebo „životní styl“.

Velmi zajímavými pasážemi jsou podkapitolky kapitoly „Místa“. Běžná prostředí života mladých lidí (domácí pokoj, školní chodba, klub, diskotéka, festival a mnoho dalších) nabývají zde nových spojitostí při vzájemné konfrontaci jejich funkcí v rámci životních stylů.

Je-li mezi pojednávanými „místy seznámení“ školní chodba, mohl by být výčet doplněn, s trochou nadsázky, stejně o jídelnu nebo prostory WC (kde například docházelo k prvním zkušenostem s cigaretou). Domnívám se též, že by do daného kontextu zapadly i další prostory, například lavička v parku, prostředí letních táborů či soukromých trampských výletů, někdy i sklepní prostora jako soukromá klubovna, různé zájmové klubovny a kroužky, včetně těch hudebních. Je ovšem pravda, že charakter posledně jmenovaných byl většinou více oficiální než spontánní.

Danielův pracovní postup, kdy nejprve začíná vybrané téma zpracovávat obecně, historicky, s odkazy na mezinárodní literaturu, pak přechází do českých souvislostí a nakonec pojednání shrnuje, někdy s vyústěním do vlastních osobních zkušeností, pokládám za správný a efektivní. Na práci oceňuji velkou šíři literatury, na níž je odkazováno, obsáhlost souvislostí, které jsou vzájemně konfrontovány a spojovány, zejména souvislosti nadnárodní a české, resp. ještě konkrétněji „tišnovské“. Postřehy ze zahraniční literatury jsou propojeny s odkazy na české reálie (např. z Českého statistického úřadu, z rozhlasového dopisového archivu nebo s výsledky průzkumu časopiseckých článků).

Zásadní koncepční připomínky tedy nemám, jen konstatuji, že stylově-žánrový záběr sledovaných hudebních preferencí mohl být širší, resp. s větším důrazem mimo sféru rockové a alternativní hudby a výběr mnohých příkladů či akcentace konkrétních jevů a souvislostí mohly být zvoleny i jinak (viz např. zmíněná „místa“), nicméně s obdobným závěrem. Základní kategorie jsou dobře definovány a okomentovány. Některé pasáže mohou být pokládány za až nadbytečné (např. podrobná rozprava o kategorii generace, máme-li v předchozím textu definovanou kategorii mládež), avšak to jen potvrzuje autorovu pečlivost. Ačkoli se nejedná o práci muzikologickou, jsou i hudební stylové a žánrové souvislosti nebo názvosloví pojednávány adekvátně a náležitě začleňovány do společenských a historických kontextů.

Zdroje jsou řádně citovány. Jazyková úroveň textu je odborná, přitom vcelku čtivá a barvitá.

Závěrem tedy konstatuji, že práce odpovídá oboru obecné a světové dějiny a splňuje požadavky standardně kladené na habilitační práci. Doporučuji ji k dalšímu postupu v habilitačním řízení.

Datum: v Praze 5. 5. 2023

Podpis:

PhDr. Aleš Opekar, CSc.
Ústav dějin umění Akademie věd České republiky
Husova 4
110 00 Praha 1
oddělení muzikologie
Puškinovo náměstí 9
160 00 Praha 6
telefon: +420 603 419 198
e-mail: opekar@udu.cas.cz